

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Кафедра соціально-економічної географії і регіоназнавства
імені Костянтина Немця

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

В.о. декана факультету геології, географії, рекреації і туризму

Катерина КРАВЧЕНКО
2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНОЇ ПРАКТИКИ

<u>рівень вищої освіти</u>	<u>Бакалавр</u>
<u>галузь знань</u>	<u>10 Природничі науки</u>
<u>спеціальність</u>	<u>106 Географія</u>
<u>освітня програма</u>	<u>«Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток», «Географія рекреації та туризму»</u>
<u>вид дисципліни</u>	<u>обов'язкова</u>
<u>факультет</u>	<u>геології, географії, рекреації і туризму</u>

2025- 2026 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою факультету геології, географії, рекреації і туризму

«27» серпня 2025 року, протокол № 12

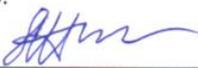
РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

Людмила КЛЮЧКО, к. геогр. н., доцент, доцент ЗВО кафедри соціально-економічної географії і регіоназнавства імені Костянтина Немця

Програму схвалено на засіданні кафедри соціально-економічної географії і регіоназнавства імені Костянтина Немця

Протокол № 11 від «27» серпня 2025 р.

Завідувач кафедри

(підпис)

Людмила НЕМЕЦЬ

«27» серпня 2025 р.

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток»

Гарант освітньо-професійної програми

(підпис)

Катерина КРАВЧЕНКО

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Географія рекреації та туризму»

Гарант освітньо-професійної програми

(підпис)

Юлія ПРАСУЛ

Програму погоджено науково-методичною комісією факультету геології, географії, рекреації і туризму

Протокол від «27» серпня 2025 року № 7

Голова науково-методичної комісії

(підпис)

Юлія ПРАСУЛ

«27» серпня 2025 р.

ВСТУП

Програма *навчальної професійно-орієнтованої практики* складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра спеціальності 106 Географія освітніх програм «Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток» та «Географія рекреації та туризму».

1. Опис навчальної професійно-орієнтованої практики

1.1. Мета навчальної професійно-орієнтованої практики

Метою навчальної професійно-орієнтованої практики є закріплення й поглиблення теоретичних і практичних знань, одержаних під час аудиторних занять у процесі вивчення загальногеографічних дисциплін, формування навичок збору географічної інформації під час польових досліджень, умінь її камеральної обробки, узагальнення результатів досліджень (у вигляді письмового звіту), на основі вивчення особливостей природи, розселення населення, господарства (промислових, сільськогосподарських, транспортних, соціальних та інших об'єктів), об'єктів природно-заповідного фонду, об'єктів рекреації і туризму окремих регіонів України та суміжних країн.

1.2. Основні завдання навчальної професійно-орієнтованої практики:

- ознайомитись з особливостями природи, характером ландшафтів, особливостями планування окремих населених пунктів, результатами господарської діяльності людини, особливостями поточної екологічної ситуації, об'єктами рекреації і туризму, окремими промисловими підприємствами, транспортними вузлами за маршрутом практики тощо та виявити їх вплив на розвиток господарства певної території (адміністративної області, економічного району, туристсько-рекреаційного району тощо);
- скласти економіко-географічну характеристику об'єктів, зазначених в індивідуальному завданні (економічного району, адміністративної області, туристсько-рекреаційного району, туристичного маршруту, населеного пункту, певного підприємства тощо);
- оволодіти польовими методами збору та обробки інформації, методами суспільно-географічного аналізу зібраної інформації.

1.3. Кількість кредитів: 6

1.4. Загальна кількість годин: 180

Курс: 2-й

Семестр: 4

Вид контролю: екзамен

1.6. Перелік компетентностей, що формує дана дисципліна

ІК ЕСГРР: Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов у професійній діяльності з економічної і соціальної географії та регіонального розвитку або у процесі навчання із застосуванням сучасних теорій та методів дослідження суспільних об'єктів та процесів.

ЗК01. ЕСГРР, ГРІТ Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК02. ЕСГРР Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК03. ЕСГРР Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК06. ЕСГРР Здатність до проведення досліджень на відповідному рівні.

ЗК07. ЕСГРР Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК08. ЕСГРР, ГРІТ Навички міжособистісної взаємодії.

ЗК09. ЕСГРР Здатність працювати автономно.

ЗК10. ЕСГРР, ГРІТ Навички здійснення безпечної діяльності.

ЗК13. ГРІТ Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями; вдосконалювати власне навчання і виконання, включно з розробленням навчальних і дослідницьких навичок, орієнтуватися у світовому й національному географічному науковому просторі в контексті необхідності постійного розширення і актуалізації географічних знань для підвищення професійної майстерності.

СК01. ЕСГРР Здатність брати участь у плануванні та виконанні наукових та науково-технічних проектів.

СК03. ЕСГРР, ГРІТ Здатність здійснювати збір, реєстрацію і аналіз даних за допомогою відповідних методів і технологічних та програмних засобів у польових і лабораторних умовах.

СК04. ЕСГРР Здатність застосовувати кількісні методи при дослідженні сфер ландшафтної оболонки.

СК05. ЕСГРР Здатність аналізувати склад і будову геосфер (у відповідності до спеціалізації) на різних просторово-часових масштабах.

СК06. ЕСГРР, ГРІТ Здатність інтегрувати польові та лабораторні спостереження з теорією у послідовності: від спостереження до розпізнавання, синтезу і моделювання.

СК08. ЕСГРР, ГРІТ Самостійно досліджувати природні матеріали та статистичні дані (у відповідності до спеціалізації) в польових і лабораторних умовах, описувати, аналізувати, документувати і презентувати результати.

СК09. ЕСГРР Здатність до планування, організації та проведення досліджень і підготовки звітності.

СК10. ЕСГРР, ГРІТ Здатність ідентифікувати та класифікувати відомі і реєструвати нові об'єкти у географічній оболонці, їх властивості та притаманні ним процеси.

СК11. ЕСГРР Здатність працювати в колективах виконавців, у тому числі в міждисциплінарних проектах.

СК13. ЕСГРР Здатність проводити дослідження регіонального розвитку та різних аспектів територіальної організації суспільства.

1.7. Перелік результатів навчання, що формує дана дисципліна

ПР01. ЕСГРР, ГРІТ Знати, розуміти і вміти використовувати на практиці базові поняття з теорії географії, а також світоглядних наук.

ПР03. ЕСГРР, ГРІТ Пояснювати особливості організації географічного простору.

ПР04. ЕСГРР, ГРІТ Аналізувати географічний потенціал території.

ПР05. ЕСГРР Збирати, обробляти та аналізувати інформацію в області географічних наук. різних просторово-часових масштабах.

ПР07. ЕСГРР, ГРІТ Визначати основні характеристики, процеси, історію і склад ландшафтної оболонки та її складових.

ПР12. ГРІТ Розуміти чинники диференціації природи, принципи ландшафтної організації географічної оболонки.

ПР13. ГРІТ Визначати сприятливість природного середовища для організації туристичної та рекреаційної діяльності.

ПР14. ЕСГРР, ГРІТ Планувати, організовувати і проводити стаціонарні, напівстаціонарні та польові географічні спостереження.

ПР15. ЕСГРР Аналізувати різні аспекти територіальної організації життєдіяльності суспільства.

1.8. Пререквізити

Фізична географія України
Географія сфери послуг та індустрія туризму
Історична географія з основами етнографії
Навчальна природничо-наукова практика

1. Зміст та організація проведення виробничої практик

Навчальна професійно-орієнтована практика проводиться у формі маршрутних виїздів з відвідуванням окремих підприємств, установ, організацій, об'єктів туризму та рекреації, які відвідують студенти у різних регіонах України та/або у зарубіжних країнах або дистанційно (в залежності від умов та обставин).

На період практики кожен студент отримує індивідуальне завдання, результати виконання яких включаються до загального звіту групи. Студенти обов'язково ведуть щоденник, де роблять відповідні записи за кожен день польового етапу практики. Під час практики керівник групи безпосередньо спрямовує і контролює роботу студентів.

Виробнича практика триває 4 тижні і проходить у 3 етапи – підготовчий, дистанційно-польовий і камеральний.

Підготовчий етап є необхідною і важливою складовою польових суспільно-географічних досліджень, оскільки полегшує організацію і проведення практики. Під час підготовчого етапу зі студентами проводиться організаційно-методичний інструктаж, інструктаж з техніки безпеки та охорони праці. Підготовчий етап (тривалістю до 1 тижня) проходить на кафедрі «Соціально-економічної географії і регіоназнавства» факультету геології, географії, рекреації і туризму, Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, де студенти знайомляться з програмою практики, необхідними документами по практиці (накази, інструкції, положення тощо), вивчають методики суспільно-географічних досліджень окремих об'єктів та явищ, працюють зі звітними матеріалами навчальних практик минулих років, підбирають та опрацьовують необхідні літературні, статистичні і картографічні матеріали відповідно до обраного маршруту практики та відповідно до отриманих індивідуальних завдань, складають схеми та описи своїх майбутніх маршрутів, будують необхідні картосхеми тощо.

На підготовчому етапі студенти отримують індивідуальні завдання та починають опрацьовувати теоретичний матеріал, який містяться в літературних, картографічних та Інтернет-джерелах, статистичних довідниках та інших джерелах інформації (відеоматеріали, довідники, путівники тощо).

Контроль за ходом підготовчого етапу практики відбувається у формі семінарських занять, де розглядаються методичні питання, аналізується рівень виконання студентами, отриманих індивідуальних завдань та хід підготовки до польового етапу практики.

До початку польового етапу студенти готують матеріали за тематикою отриманих індивідуальних завдань, де необхідно висвітлити суспільно-географічні особливості природи й господарства, туристсько-рекреаційних ресурсів і об'єктів тих територій, у межах яких проходить маршрут практики. Підготовлений матеріал є допуском до проходження польового етапу практики.

Дистанційно-польовий етап практики (тривалістю до 2 тижнів) проходить у

формі маршрутних виїздів (автомобільним та залізничним транспортом) по території України та/або по території зарубіжних країн. Маршрут польового етапу практики попередньо узгоджується зі студентами, керівниками практики та завідувачем кафедри, яка проводить практику, до її початку.

Практика може проводитися за такими орієнтовними маршрутами:

Міжрегіональні маршрути.

Маршрут 1. Харків – Чугуїв – Ізюм – Святогірськ – Харків.

Маршрут 2. Харків – Херсон – Миколаїв – Одеса – Белгород-Дністровський – Вилкове – Ізмаїл – Одеса – Харків.

Маршрут 3. Харків – Полтава – Гоголеве – Умань – Харків.

Маршрут 4. Харків – Кам'янець-Подільський – Хотин – Чернівці – Львів – Рахів – Хуст – Берегове – Мукачеве – Ужгород – Воловець – Львів – Харків.

Маршрут 5. Харків – Львів – Рахів – Хуст – Ужгород – Мукачеве – Воловець – Львів – Ковель – Харків.

Внутрішньорегіональні маршрути (по території Харківської області).

Маршрут 1. Харків – Чугуїв – Малинівка – Харків.

Маршрут 2. Харків – Високий – Коротич – Мерефа – Харків.

Маршрут 3. Харків – Люботин – Старий Мерчик – Городне – Краснокутськ – Харків.

Маршрут 4. Харків – Кочеток – Печеніги – Харків.

Маршрут 5. Харків – Солоницівка – Богодухів – Харків.

Міждержавні маршрути.

Маршрут 1. Харків – Львів – Ужгород – Кошице – Братислава – Прага – Ужгород – Харків.

Маршрут 2. Харків – Львів – Краків – Прага – Відень – Будапешт – Ужгород – Харків.

Маршрути практики обираються залежно від обставин, які виникають на момент проведення практики і можуть коригуватися в залежності від ситуації (погодні умови, транспортна доступність, фінансові можливості студентів, політична ситуація, воєногостану та інші). На основі відібраного та скоригованого маршруту практики формуються доповнення до програми практики.

Під час дистанційно-польового етапу практики відбувається збір матеріалів за тематикою практики на основі візуальних спостережень за географічними об'єктами, а також, збирання необхідної інформації в організаціях та установах, які відвідувались під час польового етапу практики. Спостереження студентами проводяться з моменту виїзду на практику. Студенти фіксують зміни природних умов, описують відвідані промислові, сільськогосподарські, транспортні та інші підприємства, об'єкти-природно-заповідного фонду, туристсько-рекреаційні об'єкти, ведуть записи в щоденниках практики. Керівники практики надають студентам додаткову інформацію про історичні, природні, економічні та туристсько-рекреаційні особливості тих територій, які розташовані за маршрутом практики.

У стаціонарних умовах студенти опрацьовують статистичні, картографічні, довідкові та інші матеріали, які характеризують сучасний стан і перспективи розвитку господарства населених пунктів, відвіданих студентами під час польового етапу практики.

Камеральний етап. Завершується практика камеральним етапом. Студенти аналізують, систематизують та узагальнюють матеріали, отримані під час попередніх етапів практики, складають характеристики географічних об'єктів за відповідними типовими планами, готують картографічні та фотоматеріали, інформаційно-рекламні

буклети, складають індивідуальні звіти, які є частиною групового звіту.

Основні методики дослідження суспільно-географічних об'єктів.

Методика дослідження міста. Місто є важливим суспільно-географічним об'єктом, так як концентрує значну частину населення і господарського потенціалу адміністративного або економічного району. Дослідження міста починається ще в період підготовки до практики, коли викладач знайомить студентів з головними специфічними рисами міста в цілому. Важливою є також ознайомлювальна подорож містом, коли студенти знайомляться з історією формування території, оцінюють розміщення міста на місцевості, отримують уявлення про напрямки розвитку та пізнають природне оточення міста.

В подальшому вивчаються функції міста, історія виникнення, етапи формування території, внутрішні відмінності, населення і трудові ресурси, сучасний стан галузей промисловості, інфраструктура, перспективи розвитку, вплив на природне середовище. Матеріали, які зібрані під час проходження практики, узагальнюються та оформляються у вигляді таблиць, картосхем, графіків, діаграм тощо і наводяться у звіті по тексту, або в додатках.

Методика дослідження промислового виробництва. При дослідженні певної галузі обстежуються основні промислові підприємства в районі практики. Використовуються статистичні дані про структуру зайнятого в галузі населення, визначаються співвідношення різних галузей та їх роль в регіоні. Виявляється також територіальна організація промисловості, взаємне розташування і розміри підприємств. Характеризуючи промислове виробництво, виділяють ареали концентрації промислових підприємств та з'ясовують, які фактори зумовили таку концентрацію (транспортне положення, наявність сировини, близьке розташування паливно-енергетичної бази, наявність водних ресурсів та інші).

Дослідження промисловості району практики потребує визначення питомої ваги провідних галузей та підприємств, продукцію яких значною мірою вивозять за межі досліджуваного району, а також підприємств місцевих галузей.

На основі проведеного дослідження промислового виробництва студенти складають картосхему району практики, де показують розміри підприємств за обсягом валової продукції масштабними пунсонами, профіль підприємств – певним кольором, зв'язки підприємств по забезпеченню сировиною, водою, паливом, а також збут готової продукції.

Методика дослідження сільськогосподарського виробництва. Маршрутна практика дозволяє отримати матеріали для виявлення взаємозв'язку природних умов із сільськогосподарським виробництвом. Для дослідження сільськогосподарського виробництва вихідними даними є матеріали окремих господарств, а також звітно-статистичні матеріали обласних та районних управлінь сільського господарства. На їх основі вивчається виробнича структура і спеціалізація району, визначається питома вага галузей у вартості валової продукції. Вздовж маршруту практики варто простежити, як змінюється спеціалізація сільськогосподарського виробництва в різних районах практики, порівняти ці відмінності з розподілом природних компонентів. При дослідженні рослинництва визначаються особливості розміщення галузей по території, розглядається структура посівних площ і врожайність основних культур. Дослідження тваринництва потребує відомостей про поголів'я худоби за видами і структура стада за останні кілька

років. Характеризується кормова база тваринництва та оцінюється забезпеченість худоби кормами, водою. Збираються відомості про фермерські господарства, рівень механізації тваринницьких робіт. Здійснюється аналіз територіальних відмінностей основних економічних показників: площа ріллі та сільськогосподарських угідь на одного працездатного, вихід валової продукції на 100 га сільськогосподарських угідь. Приділяється увага внутрішньому районному розселенню населення за даними статистичних матеріалів.

Методика дослідження транспорту та виробничих зв'язків. Об'єктами дослідження під час навчальної практики є залізничний, автомобільний, авіаційний та водний транспорт. Економічні зв'язки, які здійснюються за допомогою транспортних шляхів, характеризують зони впливу на економіко-географічні об'єкти. При вивченні сучасного стану видів транспорту району практики необхідно ознайомитися з: основними напрямками залізничних колій, обсягами і структурою пасажиропотоків, протяжністю колій, пропускною здатністю; автомобільними шляхами різних категорій, їх напрямками, протяжністю, покриттям; впливом природних процесів та явищ на роботу транспорту, протяжністю і напрямками водних шляхів, строком навігації; місцевими авіалініями, основними напрямками, їх відстанями; трубопровідними магістралями. Визначаються взаємодії різних видів транспорту в межах району практики, транспортні вузли та їх склад.

1. Форми звітності студентів про практику

- 1) Щоденник практики.
- 2) Груповий звіт.
- 3) Індивідуальний буклет.
- 4) Підсумковий контроль.

При написанні групового звіту студенти повинні дотримуватися такої структури:

Для складання економіко-географічної характеристики економічного району або адміністративної області:

Вступ (мета, завдання практики, об'єкт та предмет дослідження)

1. Загальний опис маршруту
2. Фізико-географічна характеристика
  - 2.1. Особливості геологічної будови
  - 2.2. Рельєф
  - 2.3. Клімат
  - 2.4. Ґрунтовий покрив
  - 2.5. Рослинний світ
  - 2.6. Тваринний світ
  - 2.7. Ландшафтні особливості
3. Соціально-економічна характеристика
  - 3.1. Населення та трудові ресурси
  - 3.2. Промисловість
  - 3.3. Сільське господарство
  - 3.4. Транспортна система
  - 3.5. Соціальна сфера
4. Краєзнавча та туристична характеристики
5. Екологічна

характеристика Висновки

Для економіко-географічної характеристики туристсько-рекреаційного

району (туристичного маршруту):

Вступ (мета, завдання практики, об'єкт та предмет дослідження)

1. Загальний опис маршруту
2. Природні пам'ятки, що є об'єктами туристсько-рекреаційної діяльності
  - 2.1. Гірські системи та гірськолижні курорти й інші орографічні об'єкти (каньйони, провалля, кратери вулканів тощо).
  - 2.2. Геоморфологічні об'єкти (карстові печери, коралові рифи, відслонення гірських порід тощо).
  - 2.3. Морські узбережжя, найкращі місця для дайвінгу.
  - 2.4. Озера та річки як об'єкти рекреації, пляжно-курортного відпочинку.
  - 2.5. Бальнеологічні ресурси та курорти.
  - 2.6. Національні парки та інші об'єкти природно-заповідного фонду.
3. Суспільні туристсько-рекреаційні ресурси.
  - 3.1. Археологічні ресурси.
  - 3.2. Музеї.
  - 3.3. Парки культури та відпочинку.
  - 3.4. Нестандартні пам'ятники.
  - 3.5. Готелі та ресторани.
  - 3.6. Кладовища та місця масової загибелі людей як об'єкти «мрачного» туризму.
  - 3.7. Торговельно-розважальні центри як об'єкти шопінг-туризму.
  - 3.8. Технічні споруди, нестандартні будівлі як об'єкти індустріального туризму.
  - 3.9. Культурні споруди та центри паломництва, як об'єкти релігійного туризму.
4. Подієві туристичні ресурси.
  - 4.1. Гастрономічні фестивалі.
  - 4.2. Карнавали, театралізовані шоу, національні свята.
  - 4.3. Спортивні змагання та фестивалі.
  - 4.4. Музичні конкурси, кінофестивалі, фольклорні обряди.
  - 4.5. Аукціони, покази мод, політичні та економічні форуми.
5. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО.
6. Висновки
Звіт ілюструється фотографіями, картосхемами, графіками, таблицями тощо.

4. Підведення підсумків практики, оцінювання студентів

Після завершення практики студенти пишуть підсумкову контрольну роботу.

Захист групового звіту відбувається на останньому занятті.

Оцінка за практику виставляється з урахуванням роботи студентів на всіх її етапах.

Підсумки практики доповідаються керівниками практики та обговорюються на засіданні кафедри.

5. Індивідуальні завдання з практики

Індивідуальні завдання не передбачені.

6. Методи навчання

Основними методами навчання є практична підготовка, яка включає демонстрацію онлайн-презентацій навчально-наукових маршрутів, виконання віртуальних практичних робіт, самостійну роботу студентів відповідно до програми розділів практики, а також виконання індивідуальних навчально-дослідницьких завдань (контрольні роботи).

До організаційних форм проведення практики належать:

- оглядові віртуальні екскурсії,
- віртуальні ландшафтні маршрутні спостереження,
- дистанційний збір інформації з картографічних та літературних джерел,
- камеральна обробка отриманих матеріалів.

На підготовчому етапі викладач проводить оглядові презентації навчально-наукових маршрутів із висвітленням районів практики (тривалість 6–8 годин), заняття та залік із техніки безпеки (4–6 годин), а також організовує роботу студентів із літературними та картографічними матеріалами.

Під час польового етапу викладач-керівник щоденно проводить синхронні дистанційні заняття, зокрема:

- установчі та підсумкові лекції,
- консультації, інструктажі,
- тематичні бесіди тощо.

Також організовується самостійне вивчення студентами об'єктів на віртуальних маршрутах або проведення маршрутних віртуальних екскурсій із поясненнями, використанням карт, схем, фотознімків, відеоматеріалів тощо.

Теоретична частина у період воєнного стану в Україні здійснюється дистанційно у форматі відеоконференцій на платформі ZOOM, а студенти отримують питання для самоперевірки та самоконтролю. Практична частина реалізується у дистанційній формі шляхом проведення навчально-наукових екскурсій, використовуючи фото- та відеоархіви попередніх років.

Консультації проводяться як індивідуально, так і в групах у дистанційному форматі – синхронно та асинхронно (через Viber, What App, ZOOM, електронну пошту тощо).

Індивідуальні та загальні звіти, щоденники оформлюються належним чином і надсилаються через Google Drive.

7. Підбиття підсумків навчальної професійно-орієнтованої практики

Підсумкові матеріали студентів подаються у формі колективного письмового наукового звіту, фотозвіту, індивідуальних щоденників та інших звітних матеріалів, таких як плани-конспекти занять.

Підсумки навчальної професійно-орієнтованої практики підбиваються під час захисту звіту, у якому обов'язково беруть участь усі студенти та керівники практики. Під час захисту студенти представляють колективні звіти, а також виступають із доповідями за результатами виконаних індивідуальних або групових завдань.

Уся звітна документація передається на кафедру для зберігання.

8. Схема нарахування балів

Оцінювання видів робіт						Загальна сума балів за практику
Підготовчий етап	Польовий етап	Щоденник практики	Індивідуальне завдання	Оформлення індивідуальної частини звіту та його захист	Підсумковий контроль	
5	15	15	5	20	40	100

Семінарське заняття: заліз з теоретичних питань з охорони праці – до 2,5 б.; змістовність підготовлених теоретичних матеріалів відповідно до отриманого індивідуального завдання – до 2,5 б.	Якість та змістовність розказаної інформації студентам групи про географічні об'єкти, відвідані під час польового етапу практики (відповідно до отриманого індивідуального завдання) - до 10 б.; участь у обговоренні результатів робочого дня – до 5 б.; відповіді на запитання студентів групи та керівників практики – до 5 б.	Якість та змістовність записів у щоденнику до 1 б. за кожний день польового етапу практики 15 діб x 1 б. = 15 б.	Підготовка індивідуального буклету за маршрутом практики: Якість та змістовність текстової частини – до 3 б.; якість; оформлення буклету – до 2 б.	Повнота і логічність розкриття теми індивідуальної частини групового звіту – до 5 б.; відповідність графічного та картографічного матеріалу темі звіту – до 3 б.; наявність у звіті фотоматеріалів, отриманих під час польового етапу практики – до 2 б.; якість виступу під час групового звіту – до 5 б.; відповіді на запитання присутніх – до 3 б.; участь у обговоренні звіту інших студентів групи – до 2 б.	Завдання теоретичного спрямування – до 15 б.; завдання практичного спрямування – до 25 б.	5 + 15 + 15 + 5 + 20 + 40 = 100 б.
--	---	--	--	--	---	------------------------------------

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою для чотирирівневої шкали оцінювання
90 – 100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	незадовільно

9. Методи контролю та схема нарахування балів

У процесі проходження практики та захисту звітів передбачено комплексне оцінювання за такими критеріями:

- Оцінювання усних відповідей на систему запитань щодо географічних особливостей районів практики.
- Оцінювання якості звітної документації, зокрема письмового звіту та фотозвіту.

Підсумкове оцінювання та складання екзамену

Підсумки навчальної практики підбиваються шляхом складання студентом екзаменаційної роботи керівнику практики на платформі Moodle .

Допуск до складання підсумкової роботи отримують студенти, які:

- виконали всі завдання згідно з програмою практики,
- належним чином оформили звіт та щоденник практики.

10. Рекомендована література

1. Барановський М. О. Економічна та соціальна географія України: реальний сектор економіки : навч. посіб. / М. О. Барановський ; Ніжин. держ. ун-т ім. Миколи Гоголя. Ніжин : Лисенко М. М., 2018.
2. Бейдик О. О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування. Київ, 2001. 395 с.
3. Брендинг і маркетинг території. У чому секрет найбільш успішних міст в Україні? / Децентралізація [Електронний ресурс]. – Режим доступу

: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/486/Regional_BrandingMarketing_2019.pdf.

4. Голюков А. П., Казакова Н. А., Шуба О. А. Економіка України. Київ : Знання, 2009.
5. Голюков А. П., Казакова Н. А., Шуба М. В. Харківська область: регіональний розвиток: стан і перспективи : монографія / за ред. В. С. Бакірова. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 224 с.
6. Капуза Р. Територіальний брендинг як чинник формування конкурентоспроможного іміджу та соціально-економічного розвитку регіону. *Society and Security*, 2025. – Вип.3(9). – С.10–16. [https://doi.org/10.26642/sas-2025-3\(9\)-10-16](https://doi.org/10.26642/sas-2025-3(9)-10-16)
7. Кобеля З. І., Тодорюк Д., Матійчик Д. Соціально-економічний розвиток регіонів та його вплив на регіональні відмінності. *Ефективна економіка*. 2024. № 3. URL: <https://nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/3356/3392> .
8. Немець Л. М., Сегіда К. Ю., Немець К. А. Демографічний розвиток Харківського регіону : монографія. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 200 с.
9. Немець Л. М., Вірченко П. А., Сільченко Ю. Ю. Економічна і соціальна географія України : навч. посіб. Харків : ФОП Грицак С. Ю., 2014.
10. Пилипенко І. О., Мальчикова Д. С. Методики суспільно-географічних досліджень (на матеріалах Херсонської області) : навч. посіб. Херсон : ПП Вишемирський В. С., 2007. 112 с.
11. Підгрушний Г. П. Промисловість і регіональний розвиток : монографія. Київ : Ін-т географії НАН України, 2009. 300 с.
12. Підгрушний Г. П. та ін. Суспільно-географічні основи дослідження інтегрального потенціалу території: теоретико-методологічні підходи та досвід оцінки. *Український географічний журнал*. 2011. № 3. С. 42–48.
13. Савченко Т., Ніколюк О., Конкін Р. Шляхи забезпечення соціально-економічного розвитку регіону. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2023. № 17. С. 153–159. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.17.21>
14. Суспільна географія. Основи теорії / уклад. В. І. Єфименко. Київ : Шлях, 2006.
15. Топчієв О. Г. Основи суспільної географії : підручник для студ. географ. спец. вищ. навч. закл. Одеса : Астропринт, 2009.
16. Топчієв О. Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методики : навч. посіб. Одеса : Астропринт, 2005.
17. Чорій Ю. Соціально-економічний розвиток регіону як економічна наукова дефініція. *Економіка та суспільство*. 2023. № 57. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-135>
18. Шаблій О. І. Основи суспільної географії : підручник для вузів. Львів : Вид-во Львів. ун-ту ім. І. Франка, 2012.
19. Шаблій О. І. Соціально-економічна географія України : навч. посіб. Львів : Світ, 2000.
20. Niemets L., Sehida K., Kobylin P., Şahin M. T., Bartosh O., Telebienieva I., Kravchenko K., Kliuchko L. Integrative role of human geography in solving global problems of modernity. *Visnyk of V. N. Karazin Kharkiv National University, Series “Geology. Geography. Ecology”*. 2023. № 58. P. 171–187. URL: <https://periodicals.karazin.ua/geoeco/article/view/22199> DOI: <https://doi.org/10.26565/2410-7360-2023-58-14>

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Головне управління статистики у Харківській області : офіційний сайт. URL: <http://kh.ukrstat.gov.ua/> .
2. Державна служба статистики України : офіційний сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> .
3. Міністерство економіки України : офіційний сайт. URL: <http://www.me.gov.ua/> .
4. Харківська обласна державна адміністрація : офіційний сайт. URL: <http://kharkivoda.gov.ua/> .
5. Часопис соціально-економічної географії : міжрегіональний збірник наукових статей : офіційний сайт. URL: <http://hgj.univer.kharkov.ua/index.php/uk/> .
6. Dialogues in Human Geography : official website. URL: <http://dhg.sagepub.com/content/3/1.toc> .
7. Encyclopedia of World Problems and Human Potential : official website. URL: <http://www.uia.be/world-problems-and-globalissues> .
8. Human Geography : Journal of Studies and Research in Human Geography : official website. URL: <http://www.humangeographies.org/ro/> .
9. Human Geography : About.com. URL: <http://geography.about.com/od/culturalgeography/a/humangeography.htm> .
10. National Geographic Magazine : official website. URL: <http://ngm.nationalgeographic.com/> .
11. World Bank : official website. URL: <http://www.worldbank.org/> .
12. Державне агентство розвитку туризму України : офіційний сайт. URL: <https://www.tourism.gov.ua> .
13. Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України : офіційний сайт. URL: <https://www.minregion.gov.ua/> .
14. Публічна кадастрова карта України : офіційний ресурс. URL: <https://map.land.gov.ua/> .
15. Єдиний державний вебпортал відкритих даних (data.gov.ua) : офіційний сайт. URL: <https://data.gov.ua/> .
16. UNWTO (World Tourism Organization) : official website. URL: <https://www.unwto.org> .
17. Eurostat : official website. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat>
18. Верховна Рада України : офіційний вебпортал законодавства України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/> .
19. Децентралізація : офіційний портал реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади. URL: <https://decentralization.gov.ua/> .
20. Міністерство фінансів України. Open Budget : портал відкритих фінансів. URL: <https://openbudget.gov.ua/> .
21. DREAM (Digital Restoration Ecosystem for Accountable Management) : цифрова екосистема відновлення України. URL: <https://dream.gov.ua/> .
22. Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру : офіційний сайт. URL: <https://land.gov.ua/> .
23. OpenStreetMap : відкритий картографічний ресурс. URL: <https://www.openstreetmap.org/> .
24. Google Earth : офіційний сервіс супутникових знімків та візуалізації територій. URL: <https://earth.google.com/> .

